

Kosztolányi novellái – Esti Kornél

„AZ ÉN NEVEM LEGYEN A CÍME”

Javasolt feldolgozási idő: 45 perc

Olvasd el Kosztolányi Dezső Esti Kornél című kötetének utolsó fejezetét, majd válaszolj a kérdésekre!

Kosztolányi Dezső: Esti Kornél

TIZENNYOLCADIK FEJEZET,
MELYBEN EGY KÖZÖNSÉGES VILLAMOSÚTRÓL AD MEGRÁZÓ LEÍRÁST,
S ELBÚCSÚZKODIK AZ OLVASÓTÓL

– Ordított a szél – szólt Esti Kornél. – A sötétség, a hideg, az éj jeges virgáccsal verte végig s összekarmizsálta arcomat.

Orrom sötétbíbor volt, kezem szederjes, körmeim lilák. Csorogtak könnyeim, mintha sírnék, vagy megolvadt volna bennem az élet, mely még nem fagyott jégkupaccá. Köröskörül fekete sikátorok ásítóztak.

Én csak álltam és vártam, topogtam a kőkemény aszfalton, s körmeimbe fújtam. Télikabátom zsebébe rejtettem meggémberegett ujjaimat.

Végre messze-messze a ködben feltűnt a villamos sárga fényszeme.

A kocsí visített a síneken. Szilaj kanyarodással megállt előttem.

Föl akartam szállni, de alig nyúltam a kapaszkodóhoz, barátságtalan hangok rivalltak rám: „Megtelt.” Emberfürtök lógtak a fölhágóról. Benn, a kétes homályban, melyet egyetlen fémszálas körte világított meg vörösen, élőlények mozogtak, férfiak, nők, karon ülő csecsemők is.

Egy pillanatig tétováztam, majd hirtelen elhatározással fölugrottam. Semmi okom se volt finnyáskodni. Úgy fáztam, hogy fogaim összekocódtak. Aztán siettem is, nagy út várt rám: okvetlenül meg kellett érkeznem.

Helyzetem eleinte több volt, mint kétségbeejtő. Belecsimpaszzkodtam az emberfűrtbe, s magam is egy láthatatlan bogyója lettem. Hidak, alagutak alatt vágtattunk el oly vad sebességgel, hogyha leesem, szörnyethalok. Olykor egy tűzfalat, egy deszkapalánkot, egy fatörzset súroltam. Életemmel játszottam.

A veszedelemnél is több szenvedést okozott az a tudat, hogy útitársaim egytől egyig gyűlöltek. Fönn a villamos tornácán röhögtek rajtam, lenn a fölhágón pedig azok, akikkel összekovácsolt a végzet, nyilván a megkönnyebbülés sóhajával köszöntötték volna, ha lezuhanok, nyakam szegem, s ők ily áron szabadulnak egy különctől.

Sokáig tartott, míg a tornácra kerültem. Csak épp a peremén jutott számomra talpalatnyi hely. De hát fönn voltam a szilárd talajon. Két kezemmel keményen szorítottam a kocsi külső vázát. Nem kellett immár félnem, hogy lerepülök.

Igaz, itt a közhangulat ismét ellenem fordult, mégpedig viharosan. Ott lenn már félig-meddig megszoktak. Tudomásul vették létezésem, mint szomorú tény, s miután összekozmásodtak velem, ügyet se vetettek rám. Fönn azonban én voltam a legutóbbi föltolakodó, a legfrissebb ellenség. Valamennyien közös gyűlöletben forrtak össze ellenem. Nyíltan és suttyomban, hangosan és halkán, szitkokkal, tréfás átkokkal, otromba, aljas megjegyzésekkel üdvözöltek. Semmiképp se csináltak titkot abból, hogy szívesebben látnának a föld alatt két méternyire, mint itt.

De nem adtam föl a harcot. Csak kitartani – biztatgattam magam. – Állni a sarat, azért sem engedni.

Konokságomnak meg is lett a foganatja. Elkaparintottam egy kapaszkodószíjat, s azon csüngtem. Nemsokára meglökött valaki. Oly szerencsésen buktam előre, hogy beljebb vágódtam. Már nem közvetlen a kijárat mellett ácsorogtam, hanem a tornácra levő csoport kellős közepébe ékelődtem sziklaszilárdan. Minden oldalról szorítottak, melengettek. Néha a szorítás olyan erős volt, hogy elakadt lélegzetem. Néha egy tárgy – esernyőnyél vagy bőróndsarok – a gyomromba bökött.

De a múltó jellegű zavaroktól eltekintve nem lehetett panaszkodnom.

Aztán eshetőségeim fokozatosan javultak.

Jöttek-mentek, fölszálltak-leszálltak. Már fesztelenül mozoghattam, bal kezemmel kigomboltam télikabátomat, előhalásztam nadrágzsebemből erszényemet, s eleget tehettem a kalauz többszöri ünnepélyes, eddig eredménytelen felszólításának, hogy váltsam meg menetjegyem. Micsoda öröm volt legalább fizetnem.

Utána ismét egy kis zűrzavar támadt. Fölmászott egy tekintélyes, kövér ellenőr, akinek száz kilójától a zsúfolt kocsi csaknem kicsorrant, akár az a csordultig levő kávéscsésze, melybe egy jókora cukrot dobnak. Az ellenőr kérte jegyemet.

Újra ki kellett gombolkoznom, s ezúttal szabadon levő jobb kezemmel kellett megkeresnem erszényemet, melyet imént bal nadrágzsebembe süllyesztettem. De határozottan szerencsém volt. Amint az ellenőr alagutat vágva az eleven testek közt a kocsi belsejébe furakodott, egy viharos emberhullám engem is befelé sodort, és – eleinte nem hittem szememnek – én is benn voltam, benn a kocsi belsejében: „megérkeztem”.

Közben valaki fejbe ütött, télikabátomról lepattant pár gomb is, de mit törődtem én ekkor ilyesmivel. Büszkeség dagasztott, hogy idáig jutottam. Leülésről természetesen szó se lehetett. Az ülők kiváltságos társadalmát egyébként se láttam. Eltakarták őket az állók, a szíjon lógók, akik váltogatva részint tulajdon lábukon álltak, részint másokén, aztán az a mocskos pára is, mely fokhagymás, gyomorsavas leheletektől beszüremkedő téli ködből, ruhák áporodott kigőzölgéséből verődött össze.

E minden emberi méltóságából kivetkezett összepréselt, bűzös állatsereglet láttán annyira megundorodtam, hogy a célhoz és beteljesüléshez közel az a gondolat kísértett, leteszek a küzdelemről, nem folytatom tovább utamat.

Ekkor megpillantottam egy nőt. Az egy homályos sarokban álldogált, kopott ruhában, nyúlszőr nyakbavetővel, a falnak támaszkodva. Elcsigázottnak, szomorúnak látszott. Egyszerű arca volt, szelíd, tiszta homloka, kék szeme.

Ha bírhatatlannak éreztem a szégyent és sajogtak a tagjaim és émelygett a gyomrom, akkor a rongyokban, az állati pofák közt, a dögletes levegőben őt kerestem, bújócskázva a fejek és kalapok között. Többnyire maga elé meredt. De egyszer találkozott tekintetünk. Ettől kezdve nem zárkózott el. Úgy rémlett, mintha ő is azt gondolná, amit én, s mintha ő is tudná, hogy mit gondolok erről a kocsiról és mindenről, ami körülötte van. Ez megvigasztalt.

Engedte, hogy nézzem őt, s én úgy néztem kék szemébe, mint a betegek abba a kék villanymécsesbe, amelyet éjszaka gyújtanak meg a kórtermekben, hogy a szenvedők mégse legyenek egészen egyedül.

Csak neki köszönhetem, hogy nem vesztettem el végleg harci kedvemet.

Egy negyed óra múlva már ülőhelyet is kaptam a padon, melyet réztámaszkodók mértek ki négy utas számára. Egyelőre csak annyi hely jutott nekem, hogy a levegőben lebegve fél combomra ereszkedhettem. A köröttem ülők ronda nyárspolgárok voltak, belefészkeltek magukat vastag bundájukba és szerzett jogaikba, melyekből semmit sem akartak engedni. Én beértem azzal, amit adtak. Nem követelöztem. Tettettem, hogy nem veszem észre silány dölyfüket. Úgy viselkedtem, mint egy zsák. Tudtam, hogy az emberek ösztönösen gyűlölik az embereket, és sokkal hamarabb megbocsátanak egy zsáknak, mint egy embernek.

Így is történt. Miután látták, hogy közönyös vagyok, afféle senki és semmi, aki nem számít, kissé tovább húzódtak, s rendelkezésekre bocsátottak valamicskét a nekem dukáló helyből. Később már válogathattam is a helyek közt.

Néhány megálló után egy ablakülésre tettem szert. Letelepdedtem, és körülnéztem. Először is a kék szemű nőt kutattam, de az már nem volt ott, nyilván leszállt valahol, míg én az élet vad viadalát vívtam. Elvesztettem mindörökre.

Sóhajtottam egyet. Kibámultam a jégvirágos ablakon, de csak lámpaoszlopokat láttam, szennyes havat, sötét-ridegen zárt kapukat.

Még egyet sóhajtottam, aztán ásítottam. Úgy vigasztalódtam, ahogy tudtam. Megállapítottam, hogy „küzdöttem és győztem”. Elértem azt, amit lehetett. Vajon a villamosban ki érhet el többet egy kényelmes ablakülésnél? Tűnődve, szinte elégedetten gondoltam vissza borzasztó tusám egyes mozzanataira, az első rohamra, mellyel birtokba vettem a villamost, a fölhágó szenvedésére, a tornác ökölharcára, a kocsi belsejében levő túrhetetlen légkörre és szellemre, s szemrehányást tettem magamnak kishitűségem miatt, hogy már-már elcsüggedtem, hogy az utolsó pillanatban majdnem visszatorpantam. Nézegettem kabátom leszakított gombjait, mint harcos a sebeit. Mindenkire rákerül a sor – mondogattam egy bölcs higgadt tapasztalatával –, csak meg kell várni. A jutalmat a földön nem adják könnyen, de végül mégis megkapjuk.

Most elfogott a vágy, hogy élvezzem diadalomat. Éppen ki akartam nyújtani zsibbadt lábaimat, hogy végre pihenjek és pihegjek, hogy végre föl is lélegezzem, szabadon és boldogan, amikor a kalauz odalépett ablakomhoz, kifordította az útirányjelző táblát, s ezt kiáltotta: „Végállomás.”

Elmosolyodtam. Lassan leszálltam.

Kérdések:

1. Mi jellemzi a novella elbeszélői helyzetét?

2. Melyik évszakban játszódik a történet? Szerinted minek a toposza ez az évszak?

3. Miért sietett Esti Kornél, hova kellett okvetlenül megérkeznie?

4. Minek a jelképe lehet szerinted a műben az utolsó megálló, a végállomás?

5. Miért tekinthető Kosztolányi novellája parabolának, vagyis példázatnak?

6. Mit jelképez a villamoson elfoglalt hely Esti és az utasok számára valójában?

7. Hogyan viszonyulnak egymáshoz a villamoson utazók?

8. Hogyan viselkedik a villamoson Esti Kornél, hogy beljebb jusson? Idézd is a megfelelő helyeket! Mit szimbolizál szerinted Esti Kornél viselkedése?

9. Milyen szerepet játszik a történetben az Esti Kornél által megpillantott nő?

10. Te hogyan viselkedtél volna Esti helyében, ha hasonló körülmények között pillantottál volna meg valakit?

11. Milyen hangnem jellemzi szerinted a novella vége felé a következő mondatokat: *„Mindenkire rákerül a sor – mondogattam egy bölcs higgadt tapasztalatával –, csak meg kell várni. A jutalmat a földön nem adják könnyen, de végül mégis megkapjuk.”*

12. Hogyan értelmeznéd a mű ismeretében a fejezet alcímét?
